

УДК 621.326

Литвиненко Н. – ст. гр. БП-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОЛОГІЧНІ ІДЕЇ В ТЕОРЕТИЧНІЙ І ХУДОЖНІЙ ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА

Науковий керівник: професор Стоцький Я.В.

Litvinenko N.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

PSYCHOLOGICAL IDEAS IN IVAN FRANKO'S THEORETICAL AND ARTISTIC WORK

Supervisor: professor Stotsky Y.V.

Ключові слова: ідея, Іван Франко, психологія, творчість.

Key words: idea, Ivan Franko, psychology, creativity.

Видатний український письменник, поет, публіцист, перекладач, учений, громадський і політичний діяч – Іван Франко, упродовж своєї більш ніж сорокалітньої творчої активності надзвичайно плідно працював як оригінальний письменник, літературний критик, публіцист тощо. Його творчий доробок, писаний українською (більшість текстів), польською, німецькою, російською, болгарською, чеською мовами, за приблизними оцінками, налічує кілька тисяч творів загальним обсягом понад 100 томів. Усього за життя Франка окремими книгами і брошурами з'явилося понад 220 видань, у тому числі більш, ніж 60 збірок його оригінальних і перекладних творів різних жанрів.. Нерідко Івана Франка називають титаном праці. Євген Маланюк свого часу писав: «Свідомо чи несвідомо, з власного пересвідчення чи з чужого голосу, але кожен, почувши ім'я Франка, здимає шапку незалежно від свого місця народження. Тут діє інстинкт величі» [1].

У багатогранній спадщині Франка значне місце посідають психологічні ідеї, які тісно були пов'язані з його різнобічною діяльністю і являли собою невід'ємну частину його наукового світогляду, літературознавчих і педагогічних поглядів.

Франко як мислитель, учений і письменник виявляв досить велику обізнаність у багатьох питаннях філософсько-психологічного характеру, загальної психології та особливо психології художньої творчості. Іван Франко усвідомлював, що без знання психології людини неможливо створити яскраві образи, тобто типи людей. Під психологією Франко розумів науку про людську душу, яка розглядає всі духовні функції людини, але не формально, як логіка, а беручи до уваги їхній зміст, причину, процес і наслідок.

На думку Івана Франка, психіка, свідомість людини розвивається поступово. Для нього надзвичайно важливим питанням психології стало питання про особистість, про «людину в цілому», її характер та інші психологічні властивості, питання про умови формування особистості, створення різних типів людей, які доводиться письменникові змальовувати у своїх творах [3].

Поняття особистості було вагомим для Франка також як питання, пов'язане з вихованням дітей. У своїх художніх творах («Грицева шкільна наука», «Отець-гуморист», «Олівець» та ін.) Франко виявив себе прекрасним знавцем психології

дитячого та юнацького віку, дав глибокий аналіз тих умов, за яких формується особистість, характер, здібності тощо. Людину Іван Франко розумів як соціальну істоту, характер якої залежить від умов суспільного буття в яких вона живе, виховується і працює.

Франко зазначав, що для нього самого, як письменника, було приємною річчю «малювати ті спеціальні логіки та психології» різних людей, зважаючи на оточення в якому людина виховується, формує свою особистість, реагуючи на громадські впливи, що спонукають людину «до такого, а не іншого ділання». Особливо яскраво Франкові вдалося відобразити свої погляди на роль соціального оточення й виховання у формуванні основних рис особистості в оповіданнях про дітей. Він показав, що за сприятливих умов виховання розвиваються найкращі риси характеру і здібності дитини, а якщо відсутні такі умови, то й прекрасні природні задатки, будучи «не вживані і приголомшені, заніміють і захиріють у зв'язку» [2, 74 -75].

В оповіданні «Schonschreiben» Франко майстерно розкриває психологію дитячого колективу, що пройшовши вже певну школу дресирування страхом і покаранням, став «дисциплінованим». Діти втратили будь-які товариські почуття й разом з учителем брали участь у глузуванні над потерпілим товаришем, хоч кожен з них тремтів і боявся. Психологічно правдиво пояснює цю поведінку класу Франко, говорячи, що така вже сила тиранського тиску, що досить тиранові всміхнутися, і всі, хто перебуває під його гнітом, сміятимуться попри те, що сміються над своєю долею.

Іван Франко в оповіданні «Борис Граб» і незакінченій повісті «Не спитавши броду» показує формування особи обдарованого учня, який завдяки наполегливій праці над собою і з допомогою свого улюбленого вчителя досягнув значних успіхів. Письменник так характеризує основні риси юнака: «Обдарований незвичайними здібностями, величезною пам'яттю, бистрим і чистим розумом, він із тими вродженими дарами єднав велику пильність і працьовитість, замилювання до порядку і точності і вироблене гімнастикою та фізичною працею здоров'я та сильну будову тіла».[2, 76 – 77].

Волю Франко розумів як здатність людини спрямовувати свої фізичні і духовні сили в якомусь одному напрямі, як прагнення до здійснення свідомо поставленої мети.

Мислення, на думку письменника, тісно пов'язане з мовою. Мова, як один із проявів психічного життя людини має дуже велике значення не лише як засіб вияву наших думок, почуттів і бажань, але і як засіб вираження різноманітних відтінків і рис характеру й темпераменту. Надаючи перевагу розумові в психічному житті людини, Франко вважав, що й емоційні процеси, почуття також відіграють в ньому велику роль. Почуття проявляються як у художній творчості письменника, так і в науковій праці вченого, де переважають інтелектуальні процеси.

Таким чином, розглядаючи структуру психічного життя і основні його переваги, Іван Франко підкреслював усю складність психічного життя людини. Кожний прояв цього життя письменник розглядав не як ізольовану функцію, а в зв'язку з іншими його проявами, у взаємодії з ними й залежно від особистості загалом [2, 78-79].

Список використаної літератури:

1. Вільна енциклопедія. Франко Іван Якович.[Електронний ресурс]. – Електрон. дан. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Франко_Іван_Якович, вільний. – Мова укр..
2. Данилюк І.В. Історія психології в Україні: Західні регіони (остання чверть ХІХ – перша половина ХХ століття). – Київ: Либідь, 2002. – 152 с.
3. Лев В. Іван Франко та польські позитивісти / В. Лев // Записки НТШ, 1937. – т. 155. - С. 223-230.